

ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් හිමිකම සහ භුක්තිය පිළිබඳ විමර්ශනයක්

එම්. එම්. එස්. ඒ. මාරසිංහ¹

ABSTRACT

Land ownerships and land tenure have been of scholarly interest among the contemporary social scientists as an applied research field though out the last half century. Abagunawardana & Senarathne (1989) has distinguished different land types based on various scheme of land tenure and ownership such as Right to use, correct justification of right, transferability and enforceability. In the analysis of current situation of land tenure Sri Lanka, their ideas can be certainly be applicable. In the ancient period the king was the sole custodian of land in the country. The concept of the king's ownership of land rests mainly on terms such as bhupati, vathimi, bhupala, pathavipathi and mahipati used in inscriptions and literature to denote the king. Really support the theory that the king was the sole owner of land in his kingdom. Through the elite and general public has the access to till the land under different serves bond. During the course of History, the land ownership pattern has changed manly encompassing privet ownership and state ownership under different tenured arrangement. The British colonial regime has emphasized greatly to shape the present land use and land ownership pattern in the country.

ලෝක ඉතිහාසයේ මානවයාගේ ආරම්භයේ සිට වර්තමානය දක්වා ඉඩම් පරිහරණය නොකඩවා සිදුවන අතර ජන සංඛ්‍යාව සංඛ්‍යාත්මකව වර්ධනය වීමත් නොකඩවා සිදුවේ. ඒත් සමඟ ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා වර්ධනය වීමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වර්තමානය වන විට ඉඩම් භාවිතය සංකීර්ණ ක්‍රියාවලියක් බවට පත්වී ඇත. එම සංකීර්ණතාවය තුළ කාලීනව ඉඩමක භාරකාරත්වය, භුක්තිය තහවුරු කිරීම පිණිස ඉඩම් අයිතිය නැමති

¹Mrs. MMSA Marasinghe, Lecturer (Prob), BA (Hons) in Geography (KLN), Department of Social Sciences E-mail: samalimarasinghe@yahoo.com

සංරචකයක අවශ්‍යතාවය මතු වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය පිළිබඳ තොරතුරු ගවේෂණය කිරීමේ දී “දේපළ හිමිකම” යන්නෙන් අදහස් කරනුයේ ආර්ථිකයක සම්පත් භාවිතයේදී එම සම්පත් හා පුද්ගලයන් අතර පැවතිය යුතු සම්බන්ධතාව අර්ථ දක්වන නීතිරීති, සම්ප්‍රදායයන්, සමාජ පිළිගැනීම් සහ වටිනාකම්වලින් සමන්විත සංකීර්ණ ප්‍රභවයකි (සේනාරත්න, 2002: 109). ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය පිළිබඳ විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කෙරෙන මෙම පර්යේෂණය අනු මාතෘකා කිහිපයක් යටතේ තොරතුරු ඉදිරිපත් කරයි. එනම් දේපළ අයිතිය සහ එහි ප්‍රධාන අංග, ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය සහ රාජ්‍ය පාලන අවධිය තුළ ඉඩම් අයිතිය වශයෙනි.

ක්‍රමවේදය (Methodology)

මෙම පර්යේෂණයට ප්‍රධාන වශයෙන්ම පදනම් වී ඇත්තේ ලිඛිත මූලාශ්‍රයන් තුළින් ලබාගත් තොරතුරුය. එම තොරතුරු විස්තරාත්මක ක්‍රමවේදය (Descriptive Method) මෙන්ම විශ්ලේෂණාත්මක ක්‍රමවේදය (Analytical Method) යන ක්‍රමවේදයන් තුළින් ඉදිරිපත් කොට ඇත.

දේපළ අයිතිය සහ එහි ප්‍රධාන අංග

දේපළ හිමිකම යන්නෙන් අදහස් කරනුයේ ආර්ථිකයක සම්පත් භාවිතයේදී එම සම්පත් හා පුද්ගලයන් අතර පැවතිය යුතු සම්බන්ධතාව අර්ථ දක්වන නීතිරීති, සම්ප්‍රදායයන්, සමාජ පිළිගැනීම් සහ වටිනාකම්වලින් සමන්විත සංකීර්ණ ප්‍රභවයකි (සේනාරත්න, 2002: 109). වර්තමාන සමාජයේ දේපළ අයිතිය ප්‍රධාන වශයෙන් නීතිමය ක්‍රියාදාමයක් මඟින් ක්‍රියාවට නැගෙයි. මෙහිදී විවිධ සම්පත් භාවිතය සම්බන්ධයෙන් පුද්ගලයන් හෝ පුද්ගල කණ්ඩායම් සතුවන අයිතිවාසිකම්, වරප්‍රසාද මෙන් ම එම අයිතිවාසිකම්වල සීමාවන් ද එම සීමාවන් උල්ලංඝනය කිරීමට එරෙහිව පැනවෙන දඬුවම් ද අර්ථ දැක්වේ.

මෙහිදී වැදගත් වන එක් කරුණක් නම් කුමන හෝ ආර්ථික ක්‍රමයක පැවැත්ම උදෙසා එහි දේපළ හිමිකම් සම්බන්ධතාවල ඇති වැදගත්කම ය. පුද්ගලිකව තම ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට ඇති අයිතිය තහවුරු නොවන යමක් හුවමාරු කරගැනීමට (මිලට ගැනීමට) කිසිවකු නොපෙළඹෙනු ඇත. ඒ වගේම යම් සම්පතක් භාවිත කර නිෂ්පාදනය කරන භාණ්ඩයක් හෝ සේවාවක් භුක්ති විඳීමේ අයිතිය තමන්ට හිමි නොවේ නම් කිසිවකු අදාළ සම්පත යොදා නිෂ්පාදන කටයුතුවල නිරත නොවනු ඇත.

ආර්ථික විද්‍යාඥයන්ට අනුව වෙළඳපොළ කාර්යක්ෂමතාවය පවත්වා ගැනීම සඳහා දේපළ හිමිකම්වල පහත සඳහන් ප්‍රධාන ගුණාංග 4ක් තිබිය යුතුය (අබේගුණවර්ධන, සේනාරත්න, 2002: 110).

- 1 භුක්ති විදීම සඳහා පැහැදිලි අයිතියක් (Right to use)
- 2 අයිතිවාසිකම් නිරවුල්ව අර්ථ දක්වා තිබීම (Correct justification of right)
- 3 පවරා දීමේ හැකියාව තිබීම (Transferability)
- 4 හිමිකමේ ඇති වලංගුතාව තහවුරු කර තිබීම (Enforceability)

1. භුක්ති විදීමේ අයිතිය

කිසියම් සම්පතක් කාර්යක්ෂමව භාවිත කිරීමට නම් එම සම්පත් භුක්ති විදීම සඳහා පුද්ගලයකුට හෝ කණ්ඩායමකට ඇති අයිතිය තහවුරු වී තිබිය යුතු ය. මෙහිදී කරුණු දෙකක් පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ හැකි ය. පළමුවැන්න සම්පත් භාවිතය තුළින් ලැබිය හැකි ප්‍රතිලාභ වාසි හා වරප්‍රසාද භුක්ති විදීමට අදාළ පුද්ගලයාට හෝ කණ්ඩායමට පැහැදිලි අයිතිවාසිකමක් තිබීම ය. දෙවැන්න එහි ප්‍රතිලාභ, වරප්‍රසාද හා වාසි භුක්ති විදීම අදාළ පුද්ගලයාට හෝ කණ්ඩායමට පමණක් හිමි විය යුතු අතර වෙනත් කෙනකු ඒවා භුක්ති විදීමෙන් බැහැර කළ හැකි විය යුතු ය. එක් පුද්ගලයකුට පමණක් භුක්තිය තහවුරු වූ සම්පත් පුද්ගලික දේපළක් ලෙස, නිශ්චිත පුද්ගල කණ්ඩායමකට අයිතිවාසිකම් හිමි සම්පතක් පොදු දේපළක් ලෙස ද අර්ථ දැක්වේ.

ප්‍රායෝගිකව වෙනත් කෙනකු භාවිතයෙන් බැහැර කිරීමේ හැකියාවක් නොමැති සම්පත් විවෘත ප්‍රවේශ (Open access) සම්පත් ලෙස අර්ථ දැක්වයි. උදාහරණ වශයෙන් වායුව, සුළඟ, සූර්ය කිරණ ගැඹුරු මුහුදේ ධීවර සම්පත් දැක්විය හැකි ය.

2. අයිතිය නිරවුල්ව අර්ථ දැක්වීම

කාර්යක්ෂම දේපළ අයිතියක් සඳහා දෙවැනිව අවශ්‍ය වන්නේ අයිතිවාසිකම නිරවුල්ව අර්ථ දක්වා තිබීමයි. මෙම කරුණ වැදගත් වන්නේ සම්පත් භාවිතයේදී හටගත හැකි ගැටුම් සමනය කිරීම සඳහා ය. සම්පත් භාවිතයේදී දේපළ හිමිකරුවන්ගේ සහ දේපළ අහිමි පුද්ගලයන් අතර ද ගැටුම් ඇතිවිය හැකි ය. ඒ අනුව එක් එක් හිමිකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් වෙන වෙන ම අර්ථ දක්වා තිබිය යුතු ය.

ඉහත ප්‍රායෝගික ගැටලු විසඳීමට පමණක් නොව පොදු සමාජ සුභසිද්ධිය ආරක්ෂා කිරීම උදෙසා ද එබඳු අයිතිවාසිකම් අර්ථ දැක්වීම් කළ යුතු ය. පුරාවිද්‍යාත්මක භූමි, පරිසරාත්මක, වනජීවී හෝ සෞන්දර්යාත්මක වටිනාකමක් ඇති පෙදෙස් පෞද්ගලික අයිතියකට පත් නොකෙරෙන්නේ මේ නිසා ය. සමහර රටවල ඉඩම් අයිතිය හිමි වූ පමණින් එම ඉඩමේ ඇති බන්ධන සම්පත් භුක්ති විඳීමට පුද්ගලයන්ට නොහැකි ය. එය රජයට පවරාගත හැකිවන සේ අයිතිය පවරා ඇත.

ඇතැම් සම්පත් භාවිතයේ විවිධ ප්‍රවේශ තිබිය හැකි ය. එවැනි අයිතියේ ස්වරූපය වෙන වෙන ම අර්ථ දැක්විය යුතු ය. උදා: වගා ඉඩමක භුක්තිය විවිධ විය හැකි ය. හිමිකරු ම වගා කිරීම, හිමිකරුගේ අභිමතය පරිදි වෙන කෙනෙකුට පවරාදීම, කුලියට දීම, බදු දීම, හවුල් වගාවක් ඇරඹීම, ඉඩම විකුණා දීමේ ආදිය යි.

3. පවරා දීමේ හැකියාව

දේපළ හිමිකමේ තෙවන ප්‍රධාන ගුණාංගය වන්නේ අයිතිය පැවරීමේ හා හුවමාරු කර ගැනීමේ හැකියාවයි. මෙහි දී අදාළ සම්පත්වල භෞතික පැවරීම නොව එය භාවිතයට ගැනීමේ අයිතිය පැවරීමක් සිදුකරයි. විවිධ සාමාජිකයන් සතුව පවත්නා සම්පත් ඒවාට වැඩි ම ඉල්ලුමක් ඇති අංගයක් වෙත යොමුවීම කාර්යක්ෂමතාවයි.

4. වලංගුභාවය සහතික කිරීම

ආර්ථික කාර්යක්ෂමතාව ඇතිකිරීම සඳහා දේපළ හිමිකම්වල ප්‍රායෝගික වලංගුභාව සහතික විය යුතු ය. යම් සම්පතක් ප්‍රායෝගිකව භාවිත කිරීමේදී එනම් නීතිමය වශයෙන් අර්ථ දැක්වා පිළිගෙන තිබුණ ද එය ප්‍රායෝගිකව භුක්ති විඳීමට බාධා ඇත්නම් එය වලංගුභාවය අහිමිවන්නේ හිමිකම හා බැඳුණු අයිතිවාසිකම් අනෙකුත් පාර්ශ්වයන් විසින් කඩකිරීම නිසා ය.

ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය

ශ්‍රී ලංකාවේ ඉඩම් අයිතිය මාතෘකා කීපයක් යටතේ සාකච්ඡා කළ හැකි ය. සාම්ප්‍රදායික සමාජයේ ඉඩම් අයිතිය, රාජ්‍ය පාලන අවධිය තුළ ඉඩම් අයිතිය, අධිරාජ්‍යවාදී පාලන කාලය සහ ඉඩම් අයිතිය, පෘතුගීසි පාලන කාලය සහ ඉඩම් අයිතිය, ලන්දේසි පාලන කාලය සහ ඉඩම් අයිතිය, බ්‍රිතාන්‍ය පාලන කාලයේ ඉඩම් අයිතිය වශයෙනි. මෙම කාල සීමාවන් තුළදී ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඉඩම් අයිතියේ සහ ඉඩම් භුක්තියේ පැහැදිලි වෙනස්කම් දක්නට ලැබිණි.

සාම්ප්‍රදායික සමාජයේ ඉඩම් අයිතිය

ශ්‍රී ලංකාවේ සාම්ප්‍රදායික ආර්ථික ක්‍රමය කෘෂිකර්මය පදනම් කරගත් වී ගොවිතැනට ප්‍රමුඛතාව දී ගොඩ නැගුණක් බව පෙනෙන්නට තිබේ. ඒ නිසා ම ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධාන ධනෝපායන මාර්ගය වන්නේ ද මහ පොළවයි. අතීතයේ දී ජනගහනයෙන් වැඩි කොටසකගේ ජීවනෝපාය ද කෘෂිකර්මාන්තය මත නිර්මාණය වූ බැවින් රජයට ආදායම් ලැබෙන ප්‍රධාන මාර්ගය වූයේ ද කෘෂි කර්මාන්තය බව පෙනේ. ගැමි ආර්ථිකය කෘෂිකර්මය මත රඳා පවතින හෙයින් ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් පැවතියේ ඉතා වැදගත් ස්ථානයකි.

ආර්යපාල, (1962) පවසන ආකාරයට 'විශාල කර්මාන්ත සම්බන්ධව දැනුමක් නොතිබූ මෙම කාලවල දී ප්‍රධාන රක්ෂා මාර්ගය වූයේ ගොවිකමයි. එහෙයින් ඉඩම්වලින් ඉපැයුණු ආදායම රජයේ ප්‍රධාන ආදායම් මූලය වේ'.

මේ අනුව සලකා බලන විට විශේෂයෙන්ම ගැමි ජීවිතාව ගොවිතැන මත ගොඩ නැගුණ බැවින් ගැමියන් ඉඩම් පිළිබඳව දැඩි ඇල්මකින් හා බැඳීමකින් ජීවත් වූ පිරිසක් බව පෙන්වා දිය හැකි ය. 'ගමේ සිට සැතපුමක් හෝ දෙකක් ඇතින් පදිංචි වූ අමුත්තකු වුව ද තමාගේ ගමෙහි ඉඩම් අත්පත් කරගැනීමට ගමේ දක්වන විරෝධය ලංකාවේ ඇතැම් පෙදෙස්වල තවමත් බලවත් ය' (කොඩිරිංටන්, 1980: 01) යන ප්‍රකාශනය තුළින් ගැමියන් සහ ඉඩම් අතර ඇති බැඳීම කෙබඳු යි තහවුරු වේ. මෙතරම් වැදගත්කමක් තිබුණු ඉඩම් පිළිබඳ විග්‍රහ කිරීමේදී ගැමි ආර්ථිකය තුළ ක්‍රියාත්මක වූ ඉඩම් භුක්තියේ ස්වරූපය කෙබඳු වූවා ද යන්න විමසුම ඉතා වැදගත් ය. එම තත්ත්වය රාජ්‍ය අවධියේ, අධිරාජ්‍යවාදී පාලන අවධියේ හා නිදහසින් පසුව ක්‍රමයෙන් වෙනස් වූ ආකාරය හඳුනා ගැනීමට පුළුවන.

ග්‍රාමීය ආර්ථිකය තුළ ඉඩම් අයිතියේ ස්වරූපය හඳුනා ගැනීමේ දී ගම යන ඒකකය තුළ ඉඩම් පංගු රාශියක් හඳුනාගත හැකි ය. රැල්ෆ් පීරිස් "සමහර අවස්ථාවල දී ඉඩකඩම් හෝ වතුපිටි හැඳින්වීමට භාවිත කරන ලද 'ගම' යන සිංහල වචනය (පාලි: ගාම, සංස්කෘත: ග්‍රාම) ඉඩම් පංගු රාශියක් නිරූපණය කිරීමට ද යෙදිණි. ගමේ කොටසක් වූ එක් ඉඩමක් පංගුව හෙවත් වසම යන පදයෙන් හඳුන්වා දෙන ලද හෙයින් ගම යන පදය එක් ස්ථානයක පිහිටි ඉඩම් පංගු රාශියක සහයෝගිතාවක්" (පීරිස්, 1964: 39) යනුවෙන් දක්වා ඇත. මෙම ප්‍රකාශයට අනුව 'ගම' යනු ඉඩම් පංගු රාශියකින් එකතුවූත්, ගැමියන්ගේ විවිධ අවශ්‍යතා සඳහා භාවිත කරනු ලබන බවත් පෙනෙන්නට විය.

ඒවගේම පීරිස් සඳහන් කරන ආකාරයට ගැමි ආර්ථිකය තුළ කුඹුරු ඉඩම්වලට හිමි වූයේ දැඩි වටිනාකමකි. ගැමි සහජීවනය, සමාජක්‍රමය,

මුළුමනින්ම රැඳී තිබුණේ සාර්ථක වී වගාව මත ය. ඒනිසාම වී වගාව ගැමියන්ගේ ජීවන හැරමිටිය වන බව දක්වා තිබේ (පිරිස්, 1964: 40). මීට අමතරව ගම් වැසියෙක්, තම ගම් විශාලත්වය පිළිබඳව දක්වන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ ගම් කුඹුරුවලට ඇති අයිතියයි. සෑම ගමකම පාහේ ගම් වැසියන්ට පමණක් සීමා වූ කුඹුරක් විය. මේ කුඹුර “මහයාය” නැතිනම් “මහ කුඹුර” යනුවෙන් හඳුන්වයි. ගම් මුල් පදිංචියේ සිට පැවත එන සියලු දෙනාට ඒ මහ කුඹුරේ පංගු අයිති වේ (අමුණුගම, 1999: 52). මේ පිළිබඳ තව දුරටත් පැහැදිලි කිරීමේ දී “සිංහල ගැමි ජීවිතයේ ප්‍රධාන ස්ථානයක් ගන්නේ ගොවිතැන බවත් ගම් අත් සියලු ම සංස්ථා සහ සාමාජික සබඳතා ගොවිතැන මුල් කරගෙන ඇති වූ බව කීම යුක්ති සහගත ය. මුදල් හදල් හුවමාරුව බහුලව නොපැවති අවධියක එක් එක් තැනැත්තා තමන්ගේ ජීවිතාව රැක ගන්නේ ගොවිතැන් කිරීමෙන් හා තම අතිරික්තය අවශ්‍ය භාණ්ඩ හා සේවාවන් සඳහා හුවමාරු කිරීමෙනි (අමුණුගම, 1999: 53).

ගැමි සමාජයේ කුඹුරු ඉඩම් සතුව පැවති වටිනාකම තවදුරටත් විග්‍රහ කරන පෙරේරා “ගැමි ආර්ථිකය තුළ වැව” වටිනා කාර්ය භාරයක් ඉටු කරනු ලැබූ අතර පුරාණ ගැමියන් වැව කේන්ද්‍ර කර ගනිමින් වී ගොවිතැනේ යෙදුණු බවත් ඔවුන්ගේ මෙම කුඹුරු ඉඩම් කොටස් ‘පංගු’ (Shares) ලෙස හැඳින් වූ අතර මෙම සියලුම පංගු පුරාණ වෙලකට අයත්ව තිබෙන බවත් සඳහන් කර තිබේ (Perera, 1985: 17).

ගැමි සමාජය තුළ කුඹුරක විවිධ බෙදීම් ද දක්නට ලැබිණි. වැවට සම්පව පිහිටි ප්‍රධාන යාය ‘මුල් යාය’ ද, ඊට පහළින් වූ කොටස ‘හැරෙන යාය’ ලෙස ද, අවසාන කොටස ‘අස්වැද්දුම් යාය’ යනුවෙන් ද හැඳින්විණ (පිරිස්, 1964: 245).

මෙම කුඹුරු ඉඩම් ගොවිතැන් කරන ආකාරය විමසා බැලීමේ දී එය ආකාර තුනක් දක්වා ඇත.

1. ඉඩම් හිමියා තම පවුලේ සාමාජිකයන් සමඟ එකට එකතු වී කුඹුර අස්වැද්දීම, මඟින් පවුලේ අය ද සහභාගී වීමක් සිදුවන නිසා එය ‘අත්තම’ ලෙස නම් කරයි. මීට අමතරව සාම්ප්‍රදායික කුඹුරු අස්වැද්දීම සඳහා යොදා ගත් ‘කයිය’ නැමති ක්‍රමය ද භාවිත කරයි.
2. සියලුම කටයුතු කුලී කම්කරුවන් යොදවා සිදු කරනු ලබයි. ඉඩම් හිමියා සම්බන්ධ නොවී කුලී ශ්‍රමිකයන්ට වැටුපක් ගෙවනු ලැබේ.
3. කුඹුර අස්වැද්දීම සඳහා වෙනත් අයට බදු දීම මෙය ‘අඳේ’ යනුවෙන් ද හඳුන්වයි.

කුඹුරු ඉඩම් භුක්තිය තවදුරටත් විග්‍රහ කිරීමට පුළුවණ. “තට්ටුමාරු හා කට්ටිමාරු” මෙහි දී වැදගත් වේ. මෙහි දී මුල් පරම්පරාවක් සතු මුල් ඉඩම පවුලේ දරුවන් අතර සමානව කොටස්වලට බෙදේ. මෙම කොටස් වගා කිරීමේ දී එකිනෙකා අතර හුවමාරු විමක් සිදුවේ.

සමහර විට දේපල භුක්තිය තට්ටුමාරු ක්‍රමය අනුව සිදුවේ. “පවුලේ සාමාජිකයින් අතර ඉඩම් බෙදී යාම සහ මාරුවෙන් මාරුවට වගා කිරීම හේතුවෙන් තට්ටුමාරුව සිදුවන බව දැක්විය හැකිය. දේපල හැම තට්ටුමාරු පංගුකාරයෙකුටම සමානව ලැබෙන සේ සමාන කොටස් රාශියකට බෙදන ලදී. අනතුරුව ඇත්ත වශයෙන්ම ක්‍රමානුකූලව බෙදීමක් වෙනුවට හා සෑම කොටස්කරුවෙකුටම ඔහුගේ නියමිත කොටස බෙදා වෙන් කර දෙනු වෙනුවට සම්පූර්ණ ඉඩමේ වර්ග ඵලය පුද්ගලයාට අයත් කොටස්වලට සමාන කාල සීමාවකට භුක්ති විදීමට සලස්වන ලදී. ඔහුගෙන් පසු ඊළඟට සිටින තැනැත්තාට ඉඩම් භුක්තිය ලැබේ. මේ ආකාරයට කොටස් හිමි සියලු දෙනාටම වාරයක් ලැබේ” (පීරිස්, 1964: 52).

ගැමියන් අතර මීට අමතරව ගොඩ ඉඩම්වලට ද වැදගත් තැනක් හිමි වී ඇත. වත්ත, වතු, ගෙවත්ත, යනුවෙන් මේවා හඳුන්වා ඇත. එමෙන්ම ග්‍රාමීය ආර්ථිකයේ හේන් ගොවිතැන ගත් විට දුටුගැමුණු රජ කාලය දක්වා දිවයයි. හේන් ගොවිතැන ගැන සඳහන් කරන පීරිස් මහතා,

“සුදුසු හෝග තෝරාගනු ලැබුවේ කාලයේ ස්වභාවය අනුවය. කුඩා ගස් කපා පිළියෙල කරගත් නවදිලියන් විශේෂයෙන් කුරහන් වැනි කුඩා ධාන්‍ය වර්ග සඳහා යෝග්‍යය. රූස්ස ගස්වලින් යුත් මුකලාන් හේන් මිරිස් වැනි එළවළු සඳහා යෝග්‍ය විය. මෙම හේන් මෙතේරි හා කුරක්කන් සඳහා තෝරාගත් විශේෂ කැලෑ භූමියකි” (පීරිස්, 1964: 47).

හේන් ඉඩම් වල්පිට, රත්මාසර, රත්මහර යන නම්වලින් ද හඳුන්වා තිබේ. (කොඩිරිංටන්, 1980: 11). එමෙන් ම හේන් ඉඩම්වලට ගොවීන්ට අයිතියක් නොතිබූ බවත් එය රජයේ හෝ ගම් ජනතාවගේ ඉඩම් වශයෙන් සලකා තිබූ නමුත් රජයේ නිලධාරීන්ගේ හෝ ගම් ප්‍රධානීන්ගේ අවසරය මත වගා කිරීමට හැකියාව තිබේ (ගුණවර්ධන, 2004: 55).

ගැමි ආර්ථිකය තුළ ඉඩම් භුක්තිය හඳුනාගැනීමේ දී ඉඩම් වර්ග තිබුණු අතර ඒවා වගා කෙරෙන වගාව අනුව, අස්වැන්න බෙදීම අනුව, ඒවා හිමි තැනැත්තා පිළිබඳ ඇති අයිතිය අනුව ද වර්ග කළ හැකි ය (කොඩිරිංටන්, 1980: 10).

වගාව අනුව කෙත් (වී වගාව), උයන්වතු (පදිංචිය ඇති වත්ත), හේන් (කැලෑ එළිකොට පුළුස්සා කාලයේ තාලයට වගා කිරීම) දැක්විය හැකි අතර,

අස්වැන්න බෙදීම අනුව නින්ද (තමාට විශේෂ අයිතිය ඇති අන් අයට පැවරිය නොහැකි), අදය (ඉඩම් අයිතිකරුට අස්වැන්නෙන් ගත් කොටසක් ද වගා කරන්නාට කොටසක් ද ලැබේ) වතු වශයෙනි.

අයිතිකරු භුක්ති විදි අයිතිය අනුව වර්ග කිරීමේ දී පරවේනි (පරම්පරාවෙන් උරුම වන) මෙම ඉඩම් පරවේණි, අස්වතු පරවේණි, ඔහු පරවේණි, ඔහු කුණුරු පරවේණි, ඕවිට පරවේණි, කණු ඉස් පරවේණි, කරු දෙති පරවේණි යනුවෙන් විවිධාකාරයෙන් හඳුන්වයි (කොඩිරිංටන්, 1980: 10/17).

රාජ්‍යාණ්ඩු අවධිය තුළ ඉඩම් අයිතිය

ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාණ ඉඩම් භුක්තිය පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේ දී රාජ්‍ය පාලන තන්ත්‍රය සමඟ දැඩිව සම්බන්ධ වී තිබිණු බව පෙනේ. මේ පිළිබඳ අදහස් දක්වන කොඩිරිංටන් “රජ කෙමේ භූපති “පෘථිවියේ ස්වාමියා” හෙවත් භූපාල “පෘථිවියේ ආරක්‍ෂකයා” වශයෙන් හැඳින්වීමෙන් පැහැදිලි වේ. මෙහිදී ඉඩම් සම්බන්ධව පරම අයිතිය රජු සතු බව ප්‍රකාශ කරයි. එය තවදුරටත් විග්‍රහ කිරීමේ දී, පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය පිළිබඳ ලක්ෂණයන් ගත් විට අතීතයේ දී රටේ සියලුම ඉඩම්වල අයිතිය රජු යටතේ පැවති බව එච්. ඩබ්. කොඩිරිංටන්, විල්හෙල්ම් ගයිගර්, එම්. ඩී. ආරියපාල, ටිකිරි අබේසිංහ වැනි විද්වතුන් පෙන්වා දී ඇත.

නමුත් ශිලා ලිපි හා වංශ කථා ප්‍රවේශයෙන් පරීක්‍ෂා කර බලන විට මෙම අදහසේ සත්‍යතාවක් නොමැති බව පෙනී යන අතර ජනයාට ඉඩම් මිළ දී ගැනීමටත්, ප්‍රදානය කිරීමටත්, විකිණීමටත් අයිතියක් තිබුණි. එමෙන්ම එවැනි අවස්ථාවලදී ඒ සඳහා රජුගේ අවසරය අවශ්‍ය නොවී ය. (සිරිවීර, 1993: 95). රටේ ඉඩම් පිළිබඳව රජුට යම් යම් අයිතිවාසිකම් හා බලතල තිබිණි. වගා කරනු ලැබූ සියලු දෙනාම ඉඩම්වලින් බද්දක් එකතු කළ අතර, එම අයිතිය රජු සතු වූයේ ඉඩම් හිමිකමට වඩා රට සහ ජනතාව ආරක්‍ෂා කිරීම වෙනුවෙනි. ඒ හැරුණු විට කැලෑ සහ මුඩු ඉඩම් රජුට අයිති විය. මෙම ඉඩම් වගා කිරීම සඳහා හෝ වෙනත් කටයුත්තක් සඳහා ප්‍රයෝජනයට ගැනීමේ දී පමණක් රජුගේ අවසරය ලබාගත යුතු ය. පෘථිවිවි කර අකහැර දමන ලද ඉඩම් සහ ගොඩනැගිලි රජුට අයත් වූ අතර, යම් යම් අවස්ථාවල දී ඉඩම් රාජසන්තක කිරීමේ බලය ද රජු සතුව පැවතුණි. තව ද රජකම දැරූ පුද්ගලයා කිසියම් ප්‍රභූවරයකු වූ නිසා ම ඔහුට පෞද්ගලික හිමිකම යටතේ පැවති ඉඩම් ද විය. එසේම රජු විසින් යම් යම් අවස්ථාවල දී පුද්ගලයින්ට සහ ආයතනවලට ඉඩම් ප්‍රදානය කරන ලදී. ඒ හැරුණු විට අතීතයේ දී ලංකාවේ පිරිමින්ට මෙන්ම ස්ත්‍රීන්ට ද ඉඩම් අයිතිවාසිකම් තිබූ බවට සාක්ෂි පවතී (සිරිවීර, 1993 : 97/102).

පැරණි ශ්‍රී ලංකාවේ මුදල් සංසරණය සුළු වශයෙන් පැවති නිසා පරිපාලනයට සම්බන්ධ පාලකයන්ට භුක්ති විදීම සඳහා රජු විසින් පවරන ලද ඉඩම් 'දිවෙල් ඉඩම්' යනුවෙන් හඳුන්වා ඇත. සේවා භුක්තිය සඳහා මෙම ඉඩම් නිලධාරියාට පමණක් නොව රජවාසලට යන භාණ්ඩ සපයන අයටද පවරාදෙන ලදී. ඒ හැරුණු විට රජු සහ වෙනත් පුද්ගලයන් විසින් විහාර හා දේවාලවලට ප්‍රදානය කරන ලද ඉඩම් විහාර හා දේපළ 'ගැමි ඉඩම්' වශයෙන් හඳුන්වාදෙන ලදී. (හෙට්ටිආරච්චි, 1988: 18) එමෙන්ම "ශ්‍රී ලංකේෂ්වර වූ උතුම් අපගේ දේව ස්වාමී දරුවාණන් වහන්සේ යැයි නම් ලද රජතුමා තමාගේ රාජධානියේ සියලුම ඉඩකඩම්වලට හිමිකරු වශයෙන් සලකනු ලැබීය. රජතුමා ඔහුගේ පෞද්ගලික සේවාවන් මෙන්ම රාජකන්ත්‍රයට අවශ්‍ය වූ රාජකාරී ද කරවා ගැනීමට ඉඩම් තම රටවැසියන් අතර ක්‍රමානුකූලව බෙදා දුන්නේය" (අමුණුගම, 1999: 43).

"මුළු රාජ්‍යය ම රජුන් සන්තකය. ඔහු සිය ඉඩම් තම ජනයා අතර බෙදා දෙන්නේ මුදල් ගැනීමේ අදහසින් නොව, ඔවුන් ලවා රාජකාරිය කරවා ගැනීමටය. ඒ ඉඩම් භුක්ති විදින ගැමියන් ද සිය රජුට කුලියක් නොගෙවන්නේ ඔවුහු ඒ වෙනුවට රජුගේ නොයෙක් සේවාවන්හි යෙදුනහ. සමහරු ඔහු වෙනුවෙන් යුද වැදෙති. සමහරු වෙළඳාම් කරති. සමහරු බර වැඩ කරති. තවත් සමහරු ගොවි කර්මාන්තයේ යෙදී රජතුමාගේ අටුකොටු ගබඩා ආදිය පුරවති. මේ ක්‍රමය යටතේ මුදල් හුවමාරුවකින් තොරව සමාජයේ සෑම කාර්යයක්ම කරනු ලැබේ. එමෙන්ම සෑම සේවයකටම නියමිත ආදායමක් ලැබෙයි" (අමුණුගම, 1999: 43).

රජු තමන්ගේ රාජකාරිය සතුටුදායක ලෙස නිම කළ ඇත්තවුවත් කැඟි වශයෙන් නින්දාගම්, ගම්වර ආදිය ලබාදෙයි. නමුත් යම් අවස්ථාවක මෙම පුද්ගලයින් අපක්ෂපාතීව කටයුතු කළහොත් ඒ ඉඩම් තමාට මනාපෙන් ආපසු ලබා ගැනීමේ අයිතිවාසිකම් ද රජු සතු විය. නිලධාරීන් එය භුක්ති විදිය යුත්තේ රජුගේ කැමැත්ත පරිදිය. නිසි රාජකාරිය නොකෙරුනහොත් ඒ සඳහා දෙන ලද ඉඩම් ද පුරප්පාඩු වීම එම ක්‍රමයේ විශේෂ ලක්ෂණයකි.

කෙසේ වෙතත් රාජ්‍ය තුළ වූ ඉඩම් අතරින් කොටසක් රජ පවුලේ ප්‍රයෝජනය සඳහා ද වෙන් කරන ලදී. මේවා වර්ග දෙකකි. 'ගබඩා ගම්' සහ 'විදාන ගම්' වශයෙනි. ගබඩා ගම් වූ මහ ගබඩාව හෝ ඔහුගේ පෞද්ගලික ගබඩාව වූ උඩ ගබඩාවට හෝ රජ මෙහෙසියන්ගේ සහ කුමාරවරුන්ගේ ගබඩාව වූ පල්ලේ වාසල ගබඩාවට හෝ අයිති විය. මෙම ගබඩා ගම් රජතුමා සතුව හෝ රජ කුලයේ වෙනත් පුද්ගලයකු සතුව පැවතියේ ය (කොඩිරිටන්, 1980: 36).

විදාන ගම් පරිපාලනය කළේ ගබඩා නිලමේ නොව මහ නිලමේ ය. නැතහොත් ඔහු යටතේ වූ විදානේ කෙනෙකු විසිනි. මේ නිසා මේ

රාජකීය ගම්, ගබඩාවට කෙලින්ම සම්බන්ධව තිබූ නිසාම ගබඩා ගම්වලින් වෙනස් වූ වර්ගයකි.

මීට අමතරව රජුට සේවය කළ නිලධාරීන්ගේ යැපීම සඳහා එම සේවයට අනුග්‍රහයක් වශයෙන් ගම් බිම් ප්‍රදානය කර තිබේ. ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් කෙනෙකුට පූර්ණ අයිතිය ලබාගත හැකි වන්නේ ඒ සඳහා ඉටු කළ යුතු වූ අනිවාර්ය රාජකාරිය මත ය. මෙය බුලත් හුරුල්ලක් දීමේ සිට කුඹුරු කෙටීම, බර රැගෙන යාම වැනි ඉතා දුෂ්කර කාර්යයන් දක්වා විවිධ විය. ප්‍රවේණි අයිතිය යනු නිත්‍ය වශයෙන් ම ඔහුට හිමි' යන්න ය. එය උසස්ම දේපල හිමිකමකි. නමුත් අවස්ථාවන් කිහිපයක් හැරුණු කොට මෙකී ඉඩම් සඳහා ද පෞද්ගලික සේවාවන්ගෙන් මුදලින්, ද්‍රව්‍යවලින් ගෙවීමක් කළ හැකි වේ. මෙය 'රාජකාරිය' නමින් හඳුන්වයි.

නින්ද ගම් යනු රජු විසින් පුද්ගලයෙකුට පවරනු ලැබූ රාජකීය ගමකි. එ වැනි ගම්වල ඉඩම් පංගු හිමි පුද්ගලයෝ කලින් තමන් විසින් රජුට ගෙවූ බදු හා ඉටු කළ රාජකාරිය එයින් පසු "ගම් ලද්දා" හෙවත් නින්දගම් හිමියා වෙනුවෙන් ඉටු කළහ. මෙලෙස නින්දගම් හිමියා හෙවත් ගම් ලද්දා "මුත්තෙට්ටුවේ" භුක්තියට හිමිකරු විය. මුත්තෙට්ටුව යනු ධාන්‍යලාභියා සඳහා පංගුකරුවන් පොදුවේ එක් වී වගාකළ සරුසාර ඉඩම් කොටස් ය (සිල්වා, 1998: 24).

ඒ වගේ ම මුත්තෙට්ටුවේ අයිතිය ගම් ලද්දා සතු වුව ද ඔහුට වාරිත්‍රානුකූලව ගැමියන්ගේ සේවාව ලබා ගැනීම හැරෙන්නට ගම් වෙනත් ඉඩම්වලින් පස් උදැල්ලක්වත් අයත් නොවී ය (පීරිස්, 1964: 61). මීට අමතරව රජයේ උසස් නිලධාරීන් සඳහා නිල පංගු නැමැති ඉඩම් පවරා දීමක් දක්නට ලැබේ. යම් උසස් සේවකයෙක් යම් නිලයක් දරණ කාලය තුළ මෙම පරවේණි ඉඩම් භුක්ති විදිය හැකි ය. නිල කාලය අවසන් වීමත් සමඟ අයිතිය ද අහෝසි වී යයි. ඒ වගේම මෙම නිල පංගු ලැබුවත් වාර්ෂිකව තුටු පඬුරු ගෙන රජු බැහැදැකිය යුතු ය.

නුවර යුගයේ දී රාජකීය ඉඩම් පවරාදීම කට වචනයෙන් හෝ සන්නයකින් සිදුවිණ. කට වචනයෙන් ඉඩම් පැවරීම සාමාන්‍යයෙන් සිදු වූයේ කැට සාක්කියක් සංකේතාත්මකව ඉඩම ලබන්නාට දීමෙනි (පීරිස්, 1964: 57). මුදුවක්, හක්ගෙඩියක්, වළලු ජෝඩුවක් යන මේවා ඉඩම් හිමිකරුට දුන්නේ ය. ඉඩම් පවරා දීම පිළිබඳ නිත්‍ය වාර්තා නිකුත් කිරීම ඇරඹුවේ නිශ්ශංකමල්ල රජු බවත් මෙය 'සන්නස' හෙවත් 'සන්නය' ලෙස සිංහලෙන් හැඳින්වෙන අතර එය අර්ථයෙන් අත්සන සහිත මුද්‍රාව ලෙස හැඳින්විය හැකි බව කොඩිරිංටන් (කොඩිරිංටන්, 1980: 40) සඳහන් කරයි. මෙම ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීමේ දී රජු ඉදිරියේ ම කළ යුතු නොවී ය. අධිකාරම්ගෙන් එය ලබන තැනැත්තා රජු ඇතැ'යි සිතන කාමරය දෙසට මුහුණු ලා දැනින් වැටී නමස්කාර කළ යුතු වේ.

මේ අනුව අධිරාජ්‍යවාදීන් ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණීමට පෙර, ඉඩම් භුක්තිය හා රාජකාරි සේවාව අතර දැඩි සබඳකමක් දක්නට ලැබුණු බව හඳුනාගත හැකි ය. අතීතයේ සිට අද දක්වා රජ කළ රජවරු මෙම ඉඩම් තමන් කැමති කෙනෙකු හට පිරිනැමූහ. එම ඉඩම් පිළිගත් අය කිසියම් රෝගයක් නිසා හෝ වෙනත් හේතුවක් නිසා සිය මාලිගය මුර කිරීමට පැමිණිය නොහැකි වුව හොත් නොඑසේ නම් ඔවුන්ට යුද්ධයට යාමට නොහැකි වුවහොත් ඒ රජවරුන්ට ඉහත සඳහන් ඉඩම් ආපසු ලබා ගැනීමට හැකි විය.

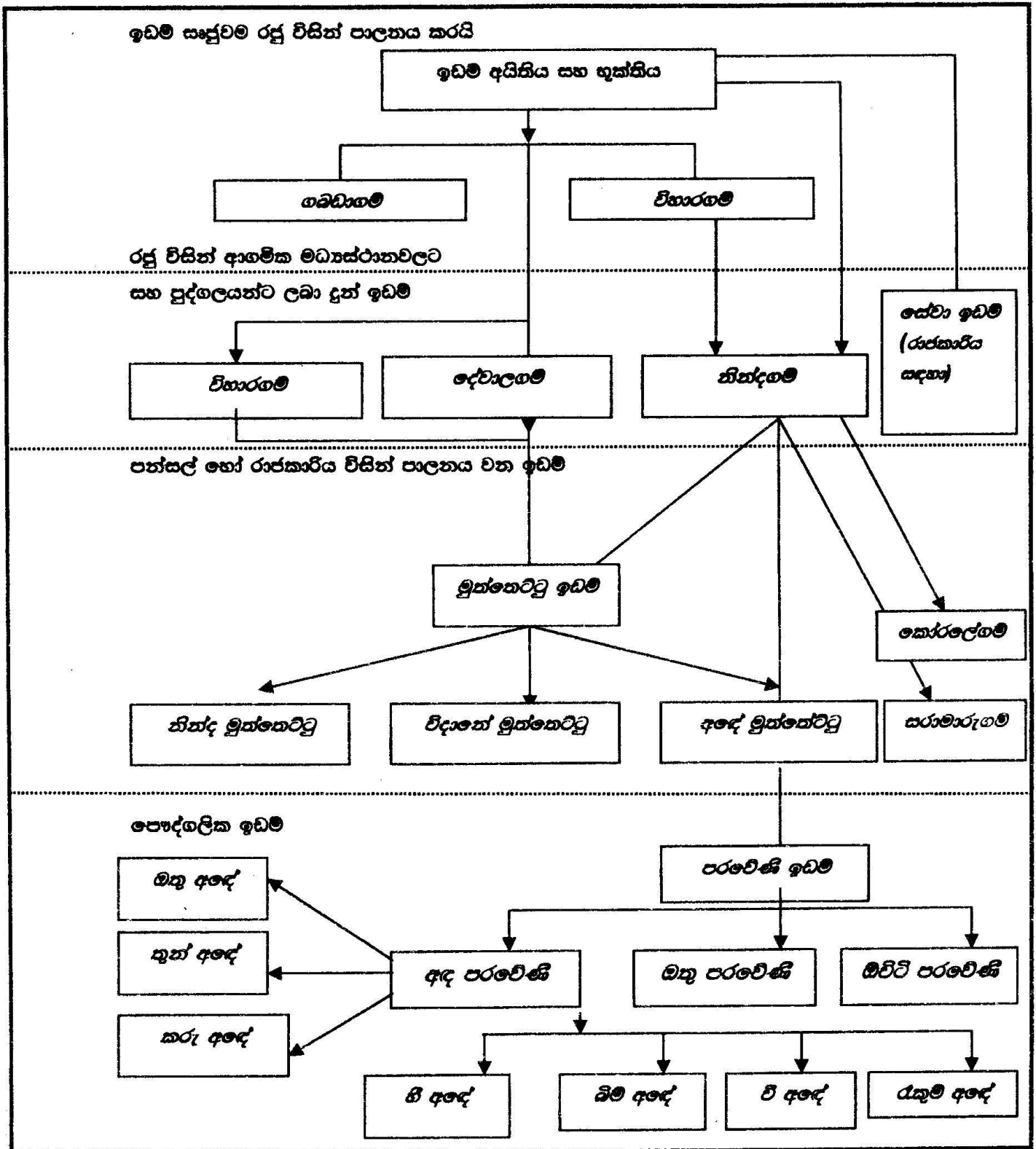
ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය පිළිබඳව විග්‍රහයක යෙදෙන ධර්මසිරි, (2009) දක්වන්නේ අතීතයේදී ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය සෘජුවම රජුගේ පාලනයට නතු වූ බවත් එය ඔහුගේ පරිහරණය සඳහා ගබඩාගම්, විහාරගම්, වශයෙනුත්, ආගමික මධ්‍යස්ථානවලට ලබාදුන් ඉඩම් විහාරගම්, දේවාලගම් වශයෙනුත්, පුද්ගලයන් සඳහා නින්දගම් හා සේවා ඉඩම් වශයෙනුත් ඉඩම් වෙන්කර තිබූ බවයි. පන්සල් හෝ රාජකාරිය විසින් පාලනයවන ඉඩම් 'මුත්තෙට්ටු ඉඩම්' ලෙස හඳුන්වන අතර, එය කොටස් 3කි. නින්ද මුත්තෙට්ටු, විදානේ මුත්තෙට්ටු, අඳ මුත්තෙට්ටු වශයෙනි. නින්දගම් කෝරළේ ගම් සහ සරාමාරුගම් ලෙසත් තවත් කොටස් දෙකකින් යුක්තය.

ඔහුට අනුව පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය ඒ අනුව ප්‍රභේද කිහිපයකින් හඳුනාගත හැකි ය. ඒ අනුව

- i. රජුගේ සෘජු පාලනයට නතු වූ ඉඩම්
- ii. රජු විසින් ආගමික මධ්‍යස්ථාන හා පුද්ගලයන්ට ලබා දුන් ඉඩම්
- iii. පන්සල් හෝ රාජකාරිය යටතේ ලද ඉඩම්
- iv. පෞද්ගලික ඉඩම් වශයෙන්

ශ්‍රී ලංකාව තුළ පසුකාලීනව පෞද්ගලික ඉඩම් අයිතිය දක්නට ලැබේ. ඒවා අඳ මුත්තෙට්ටු පරවේණි ඉඩම් ලෙස පසුකාලීනව හඳුනාගන්නා ලදී. එනම් කාලාන්තරයක් පරිහරණය කිරීමෙන් මෙම ඉඩම් පෞද්ගලික අයිතියට පත්වී ඇත. පරවේණි ඉඩම් ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් 3කි. අඳ පරවේණි, ඔතු පරවේණි, ඕවිටි පරවේණි වශයෙනි. අඳ පරවේණි තවත් කොටස් කිපයකට බෙදිය හැකි ය. ඔතු අඳේ, තුන් අඳේ, කරු අඳේ, හි අඳේ, බිම් අඳේ, වී අඳේ, රැකුම් අඳේ වශයෙනි. සටහන් අංක 1 තුළින් පැහැදිලි වන්නේ ශ්‍රී ලංකාව තුළ අතීතයේ දී ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය සිදුකරනු ලැබූ ආකාරයයි.

සටහන 1 : ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය

Source: Dharmasiri, RKL (2010) Land use, Land Tenure and Agricultural Productivity in Sri Lanka: A Spatio Temporal Analysis. PhD Thesis submitted to the University of Pune, India. (Unpublished) p 66

නිගමනය (Conclusion)

ඉහත සඳහන් ආකාරයට ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය ප්‍රධාන වශයෙන්ම ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ඉඩම් අයිතිය, සාම්ප්‍රදායික සමාජයේ ඉඩම් අයිතිය, සහ රාජ්‍ය පාලන අවධිය තුළ ඉඩම් අයිතිය වශයෙන් බෙදා දැක්විය හැකිය. මෙහිදී අතීත ඉඩම් අයිතිය රජුගේ සෘජු පාලනයට නතු වූ ඉඩම්, රජු විසින් ආගමික මධ්‍යස්ථාන හා පුද්ගලයන්ට ලබා දුන් ඉඩම්, පන්සල් හෝ රාජකාරිය යටතේ ලද ඉඩම්, පෞද්ගලික ඉඩම් වශයෙන් පැහැදිලිව හඳුනාගත හැකි විය. පසුකාලීනව ඉඩම් භුක්තිය විදේශීය ආක්‍රමණයන් සමඟ ක්‍රමයෙන් වෙනස්වීමක් පෙන්නුම් කරයි. පෘතුගීසි, ලන්දේසීන් සහ ඉංග්‍රීසීන්ගේ පාලන කාලවලදී මේ ආකාරයට ඉඩම් අයිතිය සහ භුක්තිය සෘජුවම වෙනස් වී ඇත.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය (Reference)

- අබේවර්ධන, පී. සේනාරත්න ඒ. (2002). ස්වභාවික සම්පත් සහ පරිසර ආර්ථික විද්‍යාව, කතෘ ප්‍රකාශණ, කැස්බෑව
- අහයසිංහ, ටීකිරිබණ්ඩා හේරත් (1996). පරංගි කෝට්ටේ, කොළඹ.
- අමරසේකර දයා (1988). ශ්‍රී ලංකා සමාජය, ආර්ය ප්‍රකාශකයෝ, වරකාපොල.
- අමුණුගම, සරත් (1999). සංස්කෘතිය සමාජය සහ පරිසරය, සදීපා පොත්හල, බොරැල්ල.
- අයිවන්, වික්ටර් (1990). ශ්‍රී ලංකාවේ නූතන කැරලිකරුවන්ගේ සමාජ පසුබිම, සර්වෝදය ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශකයෝ, රත්මලාන.
- ආර්යපාල ඇම්. ඩී. (1962). මධ්‍යයකාලීන ලංකා සමාජය, රාජ්‍ය භාෂා දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ.
- එල්ලාවල, එච්. (2002). පුරාණ ලංකාවේ සමාජ ඉතිහාසය, සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ.
- කොඩිරිංචන්, එච්. ඩබ්. (1980). ලංකාවේ පුරාණ ඉඩම් භුක්තිය හා ආදායම, අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ.
- ගුණවර්ධන, ප්‍රියාන්ත (2004). පුරාණ ගම, සමන්ති පොත් ප්‍රකාශකයෝ, ජා ඇල.
- ගුණවර්ධන, දිලාන් (2006). පුරාණ ලංකාවේ ඉඩම් භුක්තිය, අභිනන්ධිකා, මහාලාර්ය තිස්ස කාර්යවසම් උපහාර ග්‍රන්ථය, ගොඩගේ සහෝදරයෝ.
- ගුණවර්ධන, දිලාන් (2006). ලංකාවේ කුල ක්‍රමය සහ ඉඩම් භුක්තිය, අභිසරණ, සෝරත අභිනන්දන උපහාර ග්‍රන්ථය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය, කැලණිය.